

Harens gode hørelse og skarpe syn gør den i stand til at opdage fjender på lang afstand

Harer i forårshumør

Rævens 'musespring' - et overraskelsesangreb

Vilde dyr er meget årvågne, så man skal være heldig for at møde dem. Denne folder giver inspiration til, hvordan du selv kan opleve danske pattedyr på tæt hold uden at forstyrre.

Færdsel

Når du færdes i naturen så vis hensyn til vilde dyr. Jo mere stille du bevæger dig i naturen, jo mere oplever du. Hold ALTID hunden i snor og efterlad ikke skrald. Værn om dyrenes levesteder.

Vær opmærksom på, om du befinder dig på privat eller offentligt areal. Ofte er der skiltning ved indgangen til skoven. I de offentlige skove må du med enkelte undtagelser færdes både på og udenfor stierne året rundt, døgnet rundt. I private skove må du som oftest færdes fra kl. 06.00 til solnedgang, men kun på veje og stier. Private skove kan også være lukket i perioder for eksempel på grund af jagt. Udyrkede arealer er som udgangspunkt åbne for færdsel til fods. Respektér skiltning der forbyder adgang. Er du i tvivl om adgangsregler, er det altid en god idé at kontakte ejeren af et areal inden turen.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen
www.naturstyrelsen.dk

Denne folder er udgivet med støtte fra AFF

Fotos: Allan Gudim Nielsen, Helge Sørensen, M. B. Lillelund, Marie Roland, Kim Henriksen, Thomas Roland og Biopix Layout: Hjørth-Freelance. Tryk: Rosendahl's 2013

Magiske øjeblikke

En guide til oplevelser med vilde dyr

Dyr alle vegne

Selvom vi har indrettet vores land efter menneskers behov, lever der stadig vilde dyr alle vegne. Dyrene lever ikke kun ude i skoven, men følger deres egne stier gennem landskabet, langs åer og levende hegn og kommer også ind i bebyggede områder. De bor måske i din have lige nu, uden du er klar over det.

Mange dyr spiser frø af grankogler. Her en egerngnavet kogle

Træer hvor alle blade er bidt af i samme højde, vidner om hjorte i området

Rovdyrs lort som her efter ræv, er ofte sammenhængende og ender i en spids. Tit ses rester af hår og knogler

Planteædere som her rådyr, laver små runde lorte lagt i en bunke

I snevejr opdager man hvor mange dyr der hvert døgn krydser ens vej. Her har ræv, rådyr og hare krydset hinanden

5 gode råd til at møde vilde dyr

- Stå tidligt op eller gå en aftentur

Mange dyr er specielt aktive i timerne omkring solopgang eller solnedgang.

- Bevæg dig så lydløst som muligt, gerne i modvind

Dyrs hørelse og lugtesans slår menneskets med flere længder.

- Vælg stedet med omhu

Grænser mellem to naturtyper tiltrækker mange dyr for eksempel grænsen mellem skovbryn og åbent land.

- Stå stille!

Mange pattedyr ser bevægelser med det samme. Tag fornuftigt tøj på, find måske en træstub at sidde på og tag dig god tid.

- Klæd dig i naturens farver

Ikke alle dyr ser farver, men de bemærker alligevel kontraster.

Find et sted at sidde stille og tag dig god tid

Insekthotel

Vilde dyr i haven

Man kan gøre meget for vilde dyr hjemme i haven - for eksempel ved at lade det bagerste af haven være lidt mere vild og rodet. Det er ikke kun fuglene, der nyder godt af opsatte kasser. Køb eller byg selv særlige overvintringskasser til pindsvin og flagermus, eller byg et såkaldt insekthotel til glæde for både insekterne og de pattedyr, der lever af smådyr.

Mere information

Hvis du vil vide mere findes der mange gode opslagsværker både om dyrespor og danske pattedyr. På www.naturstyrelsen.dk findes også et artsleksikon over de mest almindelige danske dyr og planter. På www.fugleognatur.dk kan du hurtigt få svar på dine spørgsmål om dyr. Her kan du også oprette en profil og selv uploade fotos af egne observationer.

Pindsvinet kommer frem i skumringen

Magiske øjeblikke

Når vi møder et vildt dyr, er det tit i et ganske kort glimt. Vi kører en mørk nat og pludselig fanges en hare i bilens lyskegle; vi suser forbi i toget og ser de vintergrå rådyr stå på marken. En gang imellem oplever vi magiske øjeblikke, hvor et egern hopper rundt i træet lige over vores hoveder, eller en ræv fanger mus på en mark og slet ikke har øje for andet.

Dyrene i naturen er aktive på forskellige tidspunkter af døgnet. **Egern**et lever sit liv i trækronerne. Det har ikke mange fjender. Derfor kan det tillade sig den luksus at være aktivt hele dagen. Det er i tæt beslægtet med rotter, men vi synes Egernet er meget mere nuttet, fordi det har en smuk rød pels og busket hale. Bevæger man sig stille og kigger op langs træernes gråbrune stammer og grene, vil man ofte møde det adrætte lille dyr, der springer fra træ til træ. Egernet kan også finde på at skælde skov-gæster ud med en skrattende lyd, hvis de kommer for tæt på.

Rødt egern

I morgen- og aftentimerne er blandt andet **haren** aktiv. Den bruger sit gode syn og hørelse til at opdage evt. fjender. Står man helt stille, kan man være heldig, at en hare hopper forbi på ganske tæt hold. Hvis du har fået lov til at gå på en høstet mark, så bevæg dig stille og roligt op mod vinden. Hold øje med jordknoide og store sten. Måske opdager du at nogle af 'stenene' er harer, der ligger helt stille og trykker sig, for ikke at blive set.

Hjorte

I overgangen mellem nat og dag er mange dyr aktive. Det gælder især hjorte som **rådyr** og **dådyr**. Mens rådyr ofte færdes alene, lever dådyr altid i større eller mindre flokke. De bevæger sig ofte ud på markerne i skumringen og er ret sky. Hjorte er gode til at se bevægelser, og de har en skarp hørelse og lugtesans. Derfor møder man bedst hjorte ved at bevæge sig roligt i modvind og stå stille, hver gang dyret kigger op. I timerne omkring solopgang og solnedgang, er der størst sandsynlighed for at møde hjortevildt - marker omkranset af skovbryn og lysninger er favoritsteder for hjorte.

Rådyr

Spejlet kaldes hjortes bagparti. Herover: Rådyrets spejl er hvidt - råens er hjerteformet og buk-kens mere ovalt. Herunder: Dådyret har en tydelig sort og hvid hale og det hvide spejl er omkranset af sort pels. Det ser ud som om der står '111'.

Dådyr

Flagermus er det eneste pattedyr som flyver aktivt, og de lever udelukkende af insekter. En lille dværgflagermus kan på en enkelt nat æde flere tusinde myg, mens den flyver og dykker så hurtigt som en svale! Flagermus holder af at jage mellem trækroner og åbne arealer fx gamle haver og skovbryn. Specielt i skumringen og et par timer efter solnedgang, kan man møde dem, men kun i sommerhalvåret. Vinteren bruges til at sove i.

Dværgflagermus

Spidsmus er beslægtet med flagermus. Den er også en insekt-æder. Den lever livet i højt gear og forsvare hidsgit sit territorium for andre spidsmus. Næsten ingen dyr spiser spidsmus, for den smager tilsyneladende afskyeligt. Uheldigvis for spidsmusen ligner den en rigtig mus, så den bliver ikke skånet af rovdyr. De spytter den bare ud og snupper en rigtig mus i stedet. Derfor finder man tit døde spidsmus liggende på jorden.

Markmusen har mange fjender. Rovfugle, ræve og selvfølgelig katte. En hunmarkmus kan få op til syv kuld unger i løbet af et år, så der er altid mange mus. Du kan se markmusens huller i græs-plæner og grøftekanter. Er jorden dækket af sne, graver markmus gange ovenpå jorden. De ses som små furer i græsset, når sneen smelter. De mus man møder indenfor i huse er som regel den lille grå husmus eller den store flotte halsbåndmus.

Spor i sneen - en brud har fanget en mus

Rotter er et fredløst dyr, som er forhadet af mange mennesker, men den er også meget intelligent, og dygtig til at tilpasse sig. Den brune rotte er et af de mest udbredte pattedyr i Danmark. Rotten er mest aktiv om natten, hvor man kan møde dem, hvis man lyser med en lommelygte fx langs en å, da rotter er glade for vand. Hvis du ser en rotte ved højlys dag, kan det være tegn på, at den er syg sandsynligvis på grund af rottegift.

Brun rotte

Pindsvinet kender de fleste. Spidse pigge beskytter den mod rovdyr. Den er så sikker på sit stikkende skjold, at den kan tillade sig at larve meget mere end andre små dyr. Ofte hører man pindsvinet, før man ser det. Tricket med at rulle sig sammen til en kugle, redder den fra en nysgerrig hund eller ræv, men det er nyt-tesløst overfor biler. Derfor er pindsvinet et af de dyr som oftest bliver fundet dræbt i trafikken.

Muldvarpen ses sjældent. Til gengæld ser man ofte resultatet af dens arbejde i form af talrige muldvarpeskud. Muldvarpe har opdelt undergrunden i territorier og de forsvare det hidsigt overfor andre muldvarpe. Et af de tidspunkter man kan være heldig at se en muldvarp er i sensommeren, hvor de halvstore muldvarpeunger bliver smidt ud hjemmefra. Så kravler de af og til oppe på jorden, indtil de finder deres eget område.

Muldvarp

I Danmark findes 8 forskellige arter af mårfamilien lige fra den lille **brud** med en vægt på cirka 100 gram og grævlingen som vejer omkring 12 kilo. **Grævlingen** er et typisk natdyr, og forholdsvis almindelig, men de færreste har set dem. Grævlin-gen bor i grav ofte en hel familiegruppe sammen. Grævlingens grav har nærmest en rutsjebane af grus foran indgangshullet.

Grævling

Ved en benyttet rævegrav flyder der tit med gamle knogler og efterladenskaber, og der lugter stærkt af rævens urin. **Ræve** er mest aktive i døgnets mørke timer, undtagen i parringstiden i januar-februar og i det sene forår, hvor begge forældre har travlt med at skaffe mad nok til de sultne rævehvalpe. Er det snevej, kan man se rævens spor, som ligner en række af små aflange hundepoter. En enestående naturoplevelse venter alle der kender til en beboet rævegrav. Sæt dig et stykke væk i modvind en tidlig morgen i maj-juni. Hvis du er heldig, kommer ungerne frem og leger med hinanden.

Rævehvalp

Yngletid

Om foråret har dyrene små unger. Hold afstand og undgå at forstyrre dyrene unødigt i denne periode. Hvis du møder en harekilling eller et rålam i græsset, så lad ungen være og gå en anden vej. Den er med stor sandsynlighed ikke forladt og moderen vender tilbage, så snart du er gået igen.

Masser af mad

I sensommeren og efteråret bugner naturen af nødder, bær, nødder og frugter. Dyreunger er der mange af sidst på året. Mange ender i maven på rovdyr, som på den måde også klarer sig igennem vinteren. Dyrene er der, hvor maden er. Ved man hvad et dyr spiser, er det meget nemmere at finde selve dyret.